

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article

COVID-19 KÜRESEL SALGINININ ÇİN EKONOMİSİNE ETKİLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Serdar ÖZTÜRK¹, Seher SULUK²

Öz

Çin, günümüzde dünya ekonomisinin en önemli aktörlerinden biridir. Bu nedenle, Çin ekonomisinde ortaya çıkan dalgalanmaların iniş ve çıkışların dünya ekonomisi üzerinde büyük etkiye sahip olduğu söylenebilir. Bu çerçevede, Çin'in Wuhan şehrinde COVID-19 küresel salgınının ortaya çıkması ve dünyaya hızla yayılması, insan hayatı üzerinde endişe verici etkilerinin yanı sıra hem Çin ekonomisini hem de dünya ekonomisini sekteye uğratmıştır. Ayrıca insanların evde kapalı kalması, işyerlerinin büyük bir kısmının kapatılması, uçuşların iptal edilmesi ve ülkelerin sınırlarını kapatması ile pandeminin büyük ekonomik etkileri gün geçtikçe daha da belirginleşmeye başlamıştır. Virüsün yayılması nedeniyle 2020 yılının başında Çin'in GSYH'sinde, doğrudan yabancı yatırımlarında ve ticaretinde düşüşlerin gerçekleştiği ve diğer ülkelerde de benzer etkilerin yaşandığı görülmektedir. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı, COVID-19 küresel salgınının Çin ekonomisine etkilerini incelemektir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, Pandemi, Çin Ekonomisi

AN EXAMINATION ON THE EFFECTS OF THE COVID-19 GLOBAL PANDEMIC ON THE CHINESE ECONOMY

Abstract

China is one of the most important actors of the world economy today. Therefore, it can be said that the rise and decline of the fluctuations in the Chinese economy has a major impact on the world economy. In this context, with the emergence of the COVID-19 global pandemic in Wuhan city of China and its rapid spread to the world has disrupted both the Chinese economy and the world economy as well as its alarming effects on human life. Besides, the great economic effects of the pandemic have become more evident day by day with people staying at home, closing most of the workplaces, canceling flights and closing the borders of countries. Due to the spread of the virus, it is seen that China's GDP, foreign direct investments and trade declined at the beginning of 2020 and similar effect were experienced in other countries. In this context, the aim of this study is to examine the effects of the COVID-19 global pandemic on the Chinese economy.

Keywords: COVID-19, Pandemic, Chinese Economy

¹ Prof. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, serdarozturk@nevsehir.edu.tr, ORCID No: 0000-0003-0650-0244.

² Dr., sehersuluk119@gmail.com, ORCID No: 0000-0002-3253-1098.

Bu Yavına Atıfta Bulunmak İçin/Cite as: Öztürk, S. ve Suluk, S. (2021). COVID-19 Küresel Salgınının Çin Ekonomisine Etkileri Üzerine Bir İnceleme. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(2), 264-281.

1. Giriş

Salgın hastalıklar, tarih boyunca insanlığın başına gelen en büyük felaketlerdendir. Salgınlar, dünya tarihinde ekonomik ve toplumsal değişimlere yol açan ve global etkileri de olan sağlık olaylarıdır (Derman, 2020: 26; Bingül ve diğ., 2020: 191). Geçmişte Justinian Vebası, Kara Ölüm, Rus Gribi, İspanyol Gribi, Asya Gribi, Domuz Gribi vb. salgınlar yaşanmış ve söz konusu salgınlar hem pek çok insanın ölümüne sebep olmuş hem de sosyal ve ekonomik sorunlara yol açmıştır. Sağlık, başarılı ve üretken bir toplum için önemli ve esastır. Korku, panik ve hastalık ise üretimi, tüketimi, talebi, rekreasyonu, seyahati ve ülkenin genel refahını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu bağlamda, COVID-19 gibi küresel salgınların insan yaşamı üzerinde yıkıcı etkileri olduğu son derece açıktır. Salgın sürecinin devam etmesinin hem insan sağlığı hem de ekonomik yapı üzerindeki olumsuz etkilerinin giderek ağırlaşması muhtemeldir. Çünkü COVID-19 gibi sağlık felaketleri panik, korku ve endişeye yol açabilmektedir. Neticede bu faktörlerden kaynaklanabilen psikolojik sorunlar sağlık üzerinde olumsuz birtakım etkilere sebep olabilmektedir (Fornaro ve Wolf, 2020: 1; Evans, 2020: 6). Hayatı birçok yönden durma noktasına getiren küresel salgınlarla ilgili geçmişte yaşanan deneyimler bu gibi durumlarda oluşan panik, kaygı, stres ve korkunun genellikle hastalık riskinden daha büyük sorunlara yol açabileceğini göstermiştir (Leung ve diğ., 2003: 857).

İlk kez Çin’de 2019 yılının Aralık ayında ortaya çıkmış olan yeni tip koronavirüs (COVID-19) salgını, tüm dünyayı kaplayan, insanları enfekte eden, kişiden kişiye kolayca yayılabilen ve dolayısıyla halk sağlığı için önemli bir risk teşkil eden bulaşıcı bir hastalıktır. 30 Ocak 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (WHO), ortaya çıkan COVID-19 nedeniyle küresel acil durum ilan etmiştir (Nguyen ve diğ., 2020: 1; İnternet-1¹). Dünyadaki diğer ülkelere yayılma riskinin yüksek olduğunu belirtmiş ve 11 Mart 2020 yılında ise COVID-19’u bir pandemi olarak kabul etmiştir (WHO, 2020: 1). 27 Mart 2020 itibarıyla Dünya Sağlık Örgütü tarafından dünya çapında 500.000’den fazla vaka ve 24.000’den fazla ölüm bildirilmiştir (Lucchese ve Pianta, 2020: 2). COVID-19 vaka ve ölüm sayısının küresel olarak artmasıyla birlikte virüsün yaygınlaşmasını önlemek için ülkeler uzaktan eğitim, işyerlerinin kapatılması ve sınırların kapanması gibi çeşitli katı sosyal ve ekonomik politika uygulamıştır. Bu durum ise kaçınılmaz olarak ekonomik sıkıntıya yol açmaktadır. Diğer bir ifade ile COVID-19 pandemisi beraberinde ciddi finansal ve ekonomik krizler getirmektedir. Zira küresel salgın, tedarik zincirlerini, turizmi, sosyal aktiviteleri, finans piyasalarını vs. geniş bir uluslararası ekonomik ve ticari faaliyet alanını olumsuz etkilemektedir (CRS, 2020: 1). COVID-19 gibi salgınların insan sağlığının, sosyal yaşamın ve aynı zamanda ekonominin üzerinde olumsuz etkilere sahip olabileceği bir gerçektir. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı, COVID-19’un Çin ekonomisine etkilerini incelemektir. Dolayısıyla çalışmanın Çin ekonomisinin salgından nasıl etkilendiğinin anlaşılması bakımından literatüre katkı sağlaması beklenmektedir. Çalışma şu şekilde organize edilmiştir. Girişten sonra ikinci bölümde geçmişte yaşanan pandemiler hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde COVID-19’un ortaya çıkışı ve yaygınlaşması ele alınmıştır. Dördüncü bölümde literatür taramasına yer verilmiştir. Beşinci bölümde kısaca Çin ekonomisinden bahsedilmiştir. Altıncı bölümde ise grafikler yardımıyla salgının Çin ekonomisine etkisi incelenmiştir. Çalışma sonuç kısmı ile tamamlanmıştır.

2. Geçmişte Yaşanan Pandemiler

Pandemi, birçok insanı etkileyen bulaşıcı bir hastalığın dünya çapında yayılmasıdır. Epidemiyoloji Sözlüğüne göre pandemi, “dünya çapında veya bir kıtanın tamamı gibi çok geniş bir alanda meydana gelen, uluslararası sınırı aşan ve genellikle çok sayıda insanı etkileyen bir salgındır” (Porta, 2008: 179). Farklı dönemlerde ve coğrafyalarda meydana gelen salgınlar, toplumları ve devletleri olumsuz yönde etkilemiştir (Artvinli, 2020: 44). En ölümcül salgınlardan biri olan Justinian Vebası (541-542), Bizans İmparatoru Justinian’ın hükümrânlığı döneminde ortaya çıkmış ve imparatorluğu büyük yıkıma uğratmıştır. Salgın daha çok etkisini Kuzey Afrika,

Avrupa, Orta ve Güney Asya’da göstermiştir ve pek çok insanın ölümüne sebep olmuştur (Demir ve Esen, 2021: 88).

Yersinia pestis adlı bir bakterinin sebep olduğu ve tarihin en yıkıcı salgınlarından birine yol açan Kara Veba salgını, ilk kez Çin’de ortaya çıkmış, ardından Orta Asya ve Kuzey Hindistan’a yayılmıştır. Kara Veba salgını, 1346-1353 yılları arası yaklaşık 200 milyon insanın ölümüne sebep olmuştur. 1889 yılında Rus Gribi sebebiyle 1 milyon insan hayatını kaybetmiştir. Salgın Rusya’dan Avrupa’ya, oradan Amerika, Avustralya ve Afrika’ya yayılmıştır. Salgının yayılmasında en büyük etkenlerden biri Avrupa ile Rusya arasındaki demiryolları olmuştur (Mayda ve Dinç, 2020: 75-76; Huremović, 2019: 14).

1. Dünya Savaşı’nın sona erdiği zamanlarda 1918 yılında en ölümcül pandemilerden biri olan İspanyol Gribi ortaya çıkmıştır (Restifo, 2000: 13). Söz konusu salgının “İspanyol Gribi” olarak adlandırılmasının nedeni salgının ilk defa 1. Dünya Savaşı’nda tarafsız kalan İspanya tarafından açıklanmış olmasıdır (Demir ve Esen, 2021: 89). Salgının ilk defa nereden çıktığı belli olmamakla birlikte ABD’de başlamış olabileceği zannedilmekte fakat savaşan askerlerin moralini korumak için salgının gizlendiği iddia edilmektedir (Addison ve Ghoshray, 2020: 3). Hastalığın insandan insana temas yoluyla bulaştığı bilinmektedir. H1N1 gribinin yol açtığı salgın, 1918 Mart-Mayıs, 1918 Eylül ve 1919 Ocak olmak üzere üç dalga halinde gerçekleşmiş ve milyonlarca insanın ölümüne sebep olmuştur (Kılıç, 2020a: 32; Falode ve diğ., 2021: 14).

1957 yılının Şubat ayında Doğu Asya’da yeni bir influenza ortaya çıkmış ve Asya Gribi olarak adlandırılan yeni bir pandemiyi tetiklemiştir. Yeni türlere karşı bağışıklığın olmaması nedeniyle çoğunlukla 65 yaş üstü bireyleri etkilemiş olan virüs, ilk önce Hong Kong’a, ardından Singapur, Tayvan ve Japonya’dan sonra küresel olarak yayılmıştır (Saunders-Hastings ve Krewski, 2016: 7; Khan ve diğ., 2020: 5). Özellikle vakalar Eylül ve Kasım aylarında yoğunlaşmış ve bundan böyle “salgın dönem” olarak tanımlanmıştır. Asya Gribi, İspanyol Gribinden daha hafif olmuştur ancak 1968 yılında meydana gelen Hong Kong Gribinden daha fazla can almıştır (Kelly, 2009: 5-6).

AIDS, HIV virüsünün sebep olduğu insan immün sistem hastalığıdır ve ciddi sağlık sorunlarından biridir (Haleyur Giri Setty ve Hewlett, 2014: 1). AIDS, ilk kez 1981 yılında ABD’de tanımlanmış ve ilk tanımlandığından bu yana milyonlarca insanın yaşamını yitirmesine sebep olmuştur. Günümüzde HIV/AIDS pandemisi devam etmektedir. UNAIDS verilerine göre, 2020 yılında dünyada HIV taşıyıcı kişi sayısı 37.7 milyondur ve 680.000 kişinin ise AIDS’e bağlı hastalıklar sebebiyle yaşamını yitirmiştir (UNAIDS ve WHO, 2003: 3; UNAIDS, 2021: 14).

2002-2003 yıllarında 8.000 insanın etkilenmesine ve yüzlerce insanın yaşamını kaybetmesine sebep olan SARS, ilk kez Çin’in Guangdong eyaletinde başlamıştır. 2003 yılının Mart ayında Singapur, Hong Kong ve Hanoi’de ağır pnömoni olguları görülmesi nedeniyle Dünya Sağlık Örgütü tarafından dünyaya duyurulmuştur. 2012 yılında ise koronavirüs ailesinden olan MERS ortaya çıkmıştır. MERS ilk defa insanlarda 2012 yılının Eylül ayında Suudi Arabistan’da tanımlanmış fakat daha sonra ilk vakaların aslında 2012 yılının Nisan ayında Ürdün Zarqa’da görüldüğü ortaya çıkmıştır (İşlek ve diğ., 2020: 6; Er ve Ünal, 2020: 2). Hemorajik ateş ile kendini gösteren Ebola virüsü 2014 yılında Gine’de meydana gelmiştir. Genellikle yüksek ateş, miyalji ve yorgunluk semptomlarını gösteren Ebola, binlerce insanın yaşamını yitirmesine sebep olmuştur (Sampath ve diğ., 2021: 4).

2009 yılının Nisan ayında H1N1 Domuz Gribi salgını başlamıştır. Domuzlar arasında dolaşan influenza A virüslerinin neden olduğu akut bir solunum yolu hastalığı olan domuz gribi, ilk kez Meksika’da görülmüş ardından Amerika ve diğer ülkelere yayılmıştır. Dünya Sağlık Örgütü 11 Haziran 2009’da küresel pandemi ilan etmiştir. Temmuz ayına kadar 134.000 vaka ve 800 ölüm ile 122 ülkede enfeksiyon bildirilmiştir (Saunders-Hastings ve Krewski, 2016: 11; Li ve diğ., 2011: 7). Tablo 1’de dünyayı etkileyen çeşitli pandemilerin tarihi kısaca özetlenmeye çalışılmıştır.

Tablo-1. Pandeminin Özet Tarihi

ZAMAN	SALGIN	ÖLÜ SAYISI
165-180	Antonine Vebası	5 Milyon
541-542	Justinian Vebası	30-50 Milyon
735-736	Japon Çiçek Hastalığı Salgını	1 Milyon
1346-1353	Kara Veba	200 Milyon
1520-	Çiçek Hastalığı Salgını	56 Milyon
1629-1631	İtalyan Vebası	1 Milyon
1665	Büyük Londra Vebası	100.000
1817-1923	Kolera Salgını	1 Milyon
1885	Üçüncü Veba	12 Milyon
1800'ler sonu	Sarihumma	100.000-150.000
1889-1890	Rus Gribi	1 Milyon
1918-1920	İspanyol Gribi	40-50 Milyon
1957-1958	Asya Gribi	1.1 Milyon
1968-1970	Hong Kong Gribi	1 Milyon
1981-	HIV/AIDS	25-35 Milyon
2002-2004	SARS	774
2009-2010	Domuz Gribi	151.700-575.400
2014-2016	Ebola	11.325
2012-	MERS	850
2019-	Koronavirüs (COVID-19)	5.065.235 (8 Kasım 2021)

Kaynak: İnternet-2; İnternet-3; Gelaw ve diğ., 2020: 257

3. COVID-19 Salgınının Ortaya Çıkışı ve Yaygınlaşması

İnsanlar üzerinde etkili olan koronavirüsler ilk kez 1960'larda tanımlanmıştır (Kumar ve diğ., 2020: 8). 2019 yılının Aralık ayında ortaya çıkan ve insandan insana temas yoluyla yayılan bulaşıcı bir hastalık olan yeni tip koronavirüsü (COVID-19) akut bir solunum hastalığıdır. COVID-19, 2002-2003 yılında ortaya çıkan Ağır Akut Solunum Sendromu (SARS) ve 2012 yılında başlayan Orta Doğu Solunum Sendromu (MERS) ile aynı virüs ailesine aittir (ADB, 2020: 1; ECDC, 2020: 1). İlk vakaların Huanan Deniz Ürünleri Pazarı ile ilişkili olduğu düşünülse de, COVID-19'un kaynağı halen bilinmemektedir (Gralinski ve Menachery, 2020: 2). Semptomları

arasında ateş, öksürük, boğaz ağrısı, nefes darlığı ve yorgunluk vardır. İnsandan insana yayıldığına dair kanıtlar mevcuttur fakat iyi hijyen enfeksiyonu önleyebilmektedir (Evans, 2020: 3-4; Sundhedsstyrelsen, 2020: 4). Çin'de COVID-19 nedeniyle ilk can kaybı 9 Ocak 2020'de yaşanmış ve salgın tüm dünyaya hızla yayılmıştır. Çin dışındaki ilk vaka ise 13 Ocak'ta Tayland'da görülmüştür. 6 Şubat 2021 tarihinde Çin'de ölüm sayısı 4.636 iken vaka sayısı 89.681 olmuştur. Aynı tarihte dünya çapında ise 105.969.514 vaka ve 2.310.361 ölüm gerçekleşmiştir (World Bank, 2020: 15; Baldwin ve Mauro, 2020: 2; İnternet-3).

İlk önce Çin'de başlayan salgın, Ocak 2020 yılından itibaren diğer ülkelere hızla yayılmaya devam etmiştir. Japonya'da, Kore'de, Kanada'da, ABD'de, Almanya'da, İngiltere'de, Fransa'da, İspanya'da, İtalya'da, Orta Doğu'da, Hindistan'da vs. birçok ülkede yüksek ve hızla artan sayıda COVID-19 vakaları kaydedilmiştir (Bofinger ve diğ., 2020: 167). COVID-19, insanların kişisel yaşamlarında kesintiler yaşanmasına, ölüm ve hastalığın yanı sıra korku ve belirsizliğe sebep olmuştur. Salgın, ciddi halk sağlığı endişelerine yol açmıştır. Bulaşma oranını azaltmak amacıyla hükümetler birçok işyerini kapatarak, uzaktan eğitime geçerek, seyahat kısıtlamaları getirerek vb. çeşitli halk sağlığı önlemleri almak durumunda kalmıştır. Bu önlemlerin vaka artışlarının yavaşlamasında etkisi olduğu söylenebilir (Ramelli ve Wagner, 2020: 1; Elgin ve diğ., 2020: 2).

4. Literatür Taraması

COVID-19 ile ilgili yapılan çalışmalar vardır. McKibbin ve Fernando (2020), bir modelleme tekniği kullanarak önümüzdeki yıl COVID-19'un nasıl gelişebileceğine dair yedi farklı senaryoyu incelemişlerdir. Elde edilen bulgulara göre, bir salgının kısa vadede küresel ekonomiyi önemli ölçüde etkileyebileceği sonucuna varılmıştır. COVID-19'un küresel bir salgına dönüşmesi durumunda, maliyetin hızla yükseleceği olasıdır. Sülün (2020) COVID-19'un Fransa ekonomisine etkisini ve aynı zamanda salgının Avrupa ülkeleri üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Elde edilen bulgulara göre, 2022 yılından önce ekonominin pandemi öncesindeki seviyelere ulaşamayacağı sonucuna varılmıştır. Oral ve Sevinç (2020) Türkiye'de ilk vakanın görüldüğü Mart ayından Eylül ayına kadar olan süreçte salgının ekonomik etkilerini inceledikleri çalışmalarında, salgının ekonomi üzerinde bir etkiye sahip olduğu sonucuna varmışlardır. Dhar (2020) çalışmasında GSYH, işsizlik, sektörel etki ve çalışma saatlerindeki kayıplara odaklanarak COVID-19'un dünya ekonomisi üzerindeki etkisini ele almıştır. Elde edilen sonuçlara göre, dünya GSYH'sının COVID-19 öncesi duruma geri dönmemesinin uzun yıllar alacağı belirtilmiştir. Ülkeler arasında işsizlik, daha önce hiç görülmemiş bir artış görmüştür. Ayrıca pandeminin birçok sektörü oldukça olumsuz etkilediği sonucuna varılmıştır. Açıkgöz ve Günay (2020) COVID-19 salgınının kısa ve uzun vadeli küresel ekonomik etkilerinin olası ilk tepkilerini hem dünya hem de Türkiye için incelemişlerdir. Buna göre, salgının çalışanlar, müşteriler, tedarik zincirleri ve finans piyasaları üzerinde ciddi olumsuz etkileri olduğu ve dolayısıyla küresel bir ekonomik durgunluğa sebep olabileceği sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte, pandeminin sonunun belirsiz olması sebebiyle, daralmanın hem uzunluğu hem de ölçeği tahmin edilebilir olmadığı belirtilmiştir. Güven (2020) COVID-19 salgınının e-ticaret üzerindeki etkisini incelemiş ve salgın sürecinde e-ticaret bağlamında farklı ürün ve ürün gruplarına olan talep değişikliklerini değerlendirmiştir. Çalışmada, Türkiye'de ve dünyada e-ticaret hacminin arttığı sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte, salgın döneminde tüketiciler özellikle sağlık, kişisel bakım ve temizlik ürünlerine yönelmiştir. Buna karşın, giyim ve aksesuar ürünleri ile lüks tüketim ürünlerinin talebinde azalma gerçekleştiği sonucuna varılmıştır. Bahar ve İlal (2020) COVID-19 salgınının turizm sektörü üzerindeki ekonomik etkilerini kavramsal olarak ortaya koydukları ve salgının turizme yönelik olası etkilerini değerlendirdikleri çalışmalarında, salgının yol açacağı talep şoklarının turizm sektöründe istihdam ve gelir kayıplarına yol açması kaçınılmaz olduğu sonucuna varmışlardır. Aykaç ve Murat (2020) çalışmalarında COVID-19'un emek piyasalarındaki etkilerini ve muhtemel yönelişlerini açıklamayı amaçlamışlardır. Buna göre, salgının emek piyasalarında derin ve olumsuz etkilere yol açtığını ve salgının etkisinin emek

piyasalarında uzun süreli olacağını tahmin etmişlerdir. Salgının küresel ölçekte çalışma sürelerini azalttığını, işsizliği arttırdığını ve kayıt dışı istihdamın payını düşürdüğünü gözlemlemişlerdir. Bunun yanı sıra salgının, diğer gruplardan daha çok başta genç kadınlar olmak üzere tüm gençleri etkilediğini belirtmişlerdir. İbiş (2020) Türkiye'deki seyahat acentelerinin COVID-19 salgınından nasıl etkilendiğini incelediği çalışmasında, seyahat acentelerinin salgından büyük ölçüde etkilendikleri, bu süreçte gelir kaynaklarının kesildiği, pek çok sabit giderlerinin devam ettiği ve acentelerin daha fazla desteğe ihtiyaç duydukları sonucuna varılmıştır. Tunalı (2020) çalışmasında COVID-19 pandemisinin Dünya'da ve Türkiye'de ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini değerlendirmiştir. Buna göre, COVID-19 pandemisinin Dünya'da neredeyse bütün ülkelerde ekonomik daralmaya yol açacağı sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte, pandeminin ne kadar süreceği, ekonomik faaliyetlerin ne kadar süre kısıtlı kalacağı ve normal hayata ne zaman döneceği bilinmediğinden, pandeminin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin net bir şekilde tahmin edilmesi mümkün olmadığını belirtmiştir. Ramelli ve Wagner (2020) çalışmalarında COVID-19'un finansal etkisini incelemişlerdir. Elde edilen sonuçlar, borsa katılımcıları açısından COVID-19'un daha geniş bir ekonomik ve finansal krize dönüştüğünü göstermektedir. Albulescu (2020) koronavirüs ve ham petrol fiyatlarının ABD ekonomi politikası belirsizliği üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışmada 21 Ocak 2020 – 13 Mart 2020 dönemi günlük veriler kullanılarak ARDL modeli uygulanmıştır. Çalışmanın neticesinde elde edilen bulgulara göre, küresel düzeyde bildirilen enfeksiyon vakaları ve ölüm oranı ABD ekonomi politikası belirsizliği üzerinde önemli bir etkisinin olmadığını gösterirken, Çin dışındaki durum ele alındığında hem yeni vaka duyurularının hem de COVID-19 ile ilgili ölüm oranlarının ABD ekonomi politika belirsizliğini artırdığı sonucuna varılmıştır. Şit ve Telek (2020) COVID-19 salgınının altın ons fiyatları ve dolar endeksi üzerindeki etkisini 1 Mart 2020-7 Mayıs 2020 dönemi günlük vaka ve ölüm sayıları, altın ons fiyatları ve dolar endeksi verilerini dikkate alarak incelemişlerdir. Bu amacı gerçekleştirmek için Hatemi-J eşbütünleşme testini uygulamışlardır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre, değişkenler arasında eşbütünleşme saptanmıştır. Ayrıca Hatemi-J asimetric nedensellik testi sonucunda ise pandemi kaynaklı vaka ve vefat sayısındaki pozitif şokların dolar endeksi ve altın ons fiyatı üzerinde şoklara neden olduğu tespit edilmiştir. Kılıç (2020b) çalışmasında olay etüdü yöntemiyle COVID-19'un Borsa İstanbul sektör getirileri üzerindeki etkisini incelemiştir. Elde edilen analiz bulgularına göre, endekslerin birçoğunda negatif anormal getirilere rastlanmıştır. Sektör bazında en yüksek negatif getirilerin turizm ve tekstil sektörlerinde pozitif getirinin ise ticaret sektöründe olduğu tespit edilmiştir. Zeren ve Hızarcı (2020) 23 Ocak 2020 – 13 Mart 2020 arasındaki günlük verileri kullanarak COVID-19 salgınının borsalar üzerindeki olası etkilerini Maki eşbütünleşme testi yardımıyla incelemişlerdir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre, toplam ölümlerle incelenen tüm borsalar uzun vadede birlikte hareket etmektedir. Toplam vakaların SSE, KOSPI ve IBEX35 ile eşbütünleşik olduğu ve bu vakaların FTSE MIB, CAC40 ve DAX30 ile eşbütünleşik olmadığı tespit edilmiştir. Çütçü ve Dineri (2021) çalışmalarında 16.03-06.05.2020 arasındaki günlük verileri kullanarak COVID-19 salgın sürecindeki yeni vaka sayısı ve yeni ölüm sayısının Türkiye'deki döviz kuruna etkisini incelemişlerdir. Elde edilen eşbütünleşme testi sonuçlarına göre, yeni vaka sayısı ve yeni ölüm sayısı ile döviz kuru arasında uzun dönemli bir ilişki tespit edilmiştir.

5. Çin Ekonomisinin Genel Değerlendirilmesi

Günümüzde tüm ülke ekonomilerinin giderek birbiriyle entegre olduğu söylenebilir. Dolayısıyla Çin gibi dünyanın önemli ekonomilerinden birinde ortaya çıkan olumlu ya da olumsuz bir etki, dünyanın tüm ekonomilerini etkileyebilir. Çin, dünyanın en büyük ikinci ekonomisidir ve küresel ekonomide önemli bir yere sahiptir (Mahmud, 2020: 1).

Çin Halk Cumhuriyeti, 1949 yılında Çin Komünist Partisi tarafından, Mao Zedong önderliğinde kurulmuş (Timurtaş, 2018: 58) ve ekonomisi merkezi planlı bir sistem tarafından yönetilmiştir. Ancak 1970'lerin sonlarından itibaren Çin, merkezi planlı ekonomiden daha piyasa

odaklı bir ekonomik sisteme yönelmiştir ve dünyada küresel bir rol oynamaya başlamıştır. Çin'in, 1980'lerdeki ekonomik reformların başlangıcına kadar tarıma dayalı bir ekonomiye sahip olduğu ve 1990'larda nüfusunun %73,6'sının kırsal alanlarda yaşadığı görülmektedir. Bu dönemde birincil ürünler GSYH'nin %27,1'ini oluşturmaktadır. 2009 yılında bu paylar kırsal nüfus için %27,1'e ve GSYH'nin birincil ürünleri için %11,3'e gerilemiştir. Çin'in ihracatının bileşiminde de benzer değişiklikler meydana gelmiştir. 1984 yılında Çin'in mal ihracatının önemli bir bölümünü birincil ürün ve kimyasallar oluştururken, bugün Çin'in ihracatının neredeyse tamamı mamul maddelerden oluşmaktadır (Lin, 2011: 215).

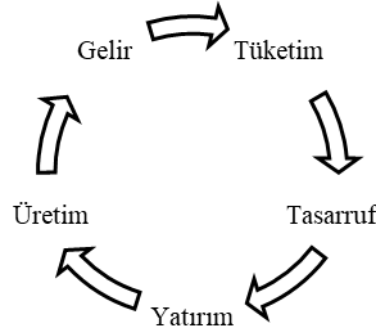
1978'den sonra Çin ekonomisinde birçok reform yapılmıştır: Kolektifleşmiş tarım ön plana çıkmaya başlamış ve fiyatlar kademeli olarak serbestleştirilmiştir. Ayrıca devlet işletmeleri özelleştirilmeye başlanmış, özel sektör büyümüş, borsalar ve modern bankacılık sistemi geliştirilmiş ve dış ticarete ve yatırımlara kapılar açılmıştır (İnternet-4; Qian, 2000: 1; Lau, 2018: 2). Çin, daha dışa açık, serbest ama komünist sistemin siyasi kontrolünde, üretken bir sistemi yerleştirmeye çalışmıştır. Bu süreçte, yüksek ve etkileyici bir biçimde çift haneli ekonomik büyüme oranları gerçekleştirilmiştir. Çin'in hızlı büyümesi onun dünya GSYH'sindeki payının artmasına da neden olmuştur. Çin ekonomisi giderek daha fazla dışa açılmaya başlamış ancak aynı zamanda dış ticarete daha bağımlı hale gelmiştir (Öztürk, 2011: 136). Çin'in büyümesi kredi ve yatırımlara da büyük ölçüde bağımlı hale gelmesine sebep olmuştur. Dünyada birçok malın en büyük tüketicilerinden ve üreticilerinden biri olan Çin, 2010 yılında dünyanın en büyük ihracatçılarından biri haline gelmiş ve aynı zamanda %10'luk bir büyüme oranına ulaşmıştır. Çin'in 2013 yılında en büyük ticaret ülkesi olduğu görülmektedir. Ülke, bugün dünyanın en büyük ikinci ekonomisidir (İnternet-4; ECB, 2018: 7-37).

6. COVID-19 Salgınının Çin Ekonomisine Etkisi

Çin'de 2019 yılında ortaya çıkan yeni tip koronavirüs (COVID-19) küresel salgının süresi ve şiddeti hakkında belirsizliklerin mevcut olması nedeniyle bu aşamada salgının ekonomik etkilerini ölçmenin çok kolay olmadığı söylenebilir (Yao, 2020: 3). COVID-19 küresel salgınının hem arz hem de talep yönlü kanallardan hissedilen ekonomik sonuçları, mikro açıdan bireyler, makro açıdan da ülke için oldukça büyüktür. Virüsün yayılmasını durdurmak ve virüsü kontrol altına alabilmek amacıyla ülkeler tarafından birçok önlemler alınmıştır. İnsanların hareketlerinin kısıtlanması ve ülkelerde işyerlerinin kapanması ekonomiyi olumsuz etkilemektedir. Dolayısıyla insanların çalışmamaları sebebiyle üretimin durması ve talebin düşmesi kaçınılmazdır. Arz kesintileri, küresel tedarik zincirlerinde ortaya çıkan önemli aksaklıklar, birçok hizmet sektörü faaliyetinde gerçekleşen kesintiler, seyahat yasakları ve böylece gelişmekte olan ülkeler için önemli bir gelir kaynağı olan turizmin de düşmesi, eğitim hizmetlerinde azalma, eğlence hizmetlerinde azalma, uçuşların iptal edilmesi, ülkelerin sınırları kapatması, birçok ülkede kısmi ya da tamamen sokağa çıkma yasağı ilan edilmesi, mal ve hizmet tüketiminin azalmasına veya ertelenmesine neden olan belirsizlik, ertelenmiş veya gecikmiş yatırım ve artan hastalık ve ölüm gibi küresel ekonomiyi gün geçtikçe daha olumsuz etkilemektedir (Boone, 2020: 39). Diğer bir ifade ile COVID-19 nedeniyle yaşanan tedarik zincirlerinin bozulmasından kaynaklanan bir arz şoku ve tüketici talebinin düşmesi nedeniyle meydana gelen bir talep şoku ayrıca belirsizlik nedeniyle yatırımlarda ortaya çıkan olumsuz etkiler ekonomiyi farklı kanallardan etkilemektedir (European Commission, 2020: 1).

Gelir-harcama zincirinin kopması ve bunun neticesinde üretimin durması COVID-19 salgınının ekonomik hayatta yarattığı en ciddi ve önemli tehditlerden biridir. Zira işyerleri kapandığında mal alımı duracaktır ve aynı zamanda tüketim düşecektir. İşyerlerinin kapalı kalması daha uzun sürerse satışlar durduğu için çalışanların birçoğu işten çıkarılma riski ile karşı karşıya kalacaktır. İşsiz kalan insanların gelirleri ve böylece harcamaları düşecek ve talep azalacaktır.

Ayrıca işyerlerinin kapalı kalma süresi çok uzarsa işyerlerinin kapanması kaçınılmaz olabilmektedir (İnternet-5).

Kaynak: İnternet-6

Şekil-1. Gelir-Tüketim-Tasarruf-Yatırım-Üretim İlişkisi

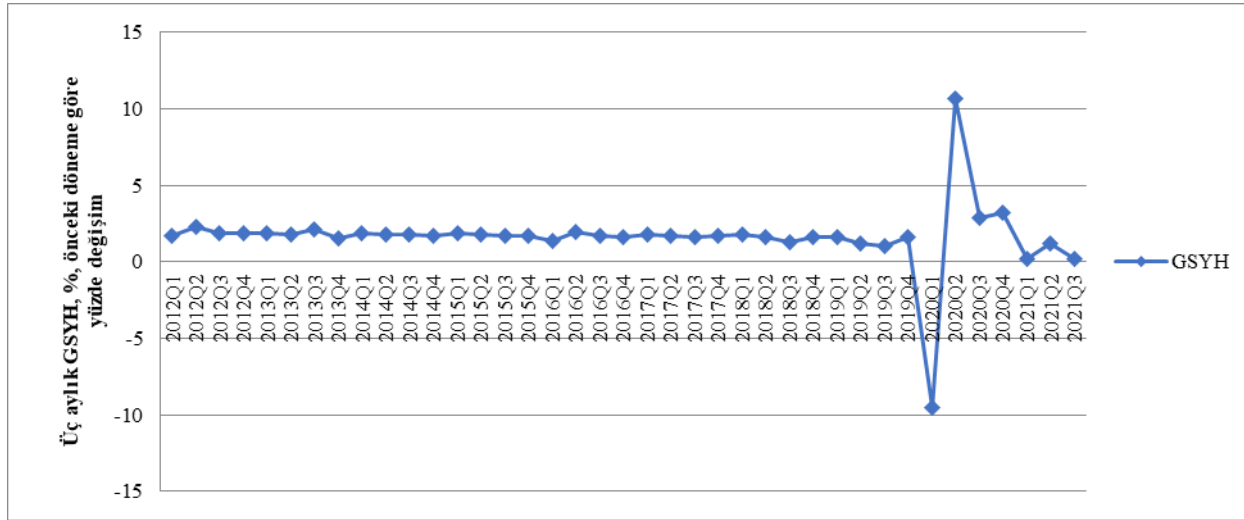
Şekil 1’de görüldüğü üzere gelir, tüketim, tasarruf, yatırım ve üretim ekonomik sisteminin önemli parçalarıdır. Büyüyen bir ekonomide sistem gelir artışı, tüketim ve tasarruf artışı, yatırım artışı, üretim artışı ve yine gelir artışı şeklinde çalışmaktadır. Neticede kişi başına düşen gelir artar ve ekonomik refah seviyesi yükselir. Fakat COVID-19 salgını nedeniyle birçok ülkede sıkı önlemler ve tedbirler alınmıştır. Bazı ülkelerde kısmi, bazı ülkelerde ise tam sokağa çıkma yasağı uygulaması getirilmiştir. Söz konusu uygulamalar, işyerlerinin ya tamamen kapanması ya da belirli saatlerde açık olmasına neden olmaktadır. Bu nedenle, işyerleri kazanç sağlayamamış ve zorunlu olarak çalışanlarını ücretsiz olarak izne çıkarmıştır. Bu durum kalıcı olursa çalışanlar temelli işten çıkarılma böylelikle işsiz kalma riski ile karşı karşıya kalabilirler. Böylece gelir düşebilir. Gelirin düşmesi tüketimin, tasarrufun ve yatırımların düşmesine o da üretimin düşmesine neden olabilir. Tüketim ve tasarrufun, yatırımın ve üretimin düşmesi geliri yine düşürebilir. Bu süreç kısır döngüye dönüşerek ekonomide daralmaya böylece refahın düşmesine sebep olabilir (İnternet-6).

COVID-19’un Çin ekonomisinde üretim üzerinde doğrudan etkisi olduğu söylenebilir. Çin’deki üretim düzeyi, Hubei eyaletindeki ve diğer bölgelerdeki kapanmadan oldukça etkilenmiştir. Birçok şirket Çin’e bağımlıdır. Çin’deki fabrikaların kapanması dolayısıyla birçok önemli şirketin üretimi durmuştur. İnsanların evden çıkmamaları ve eskisi kadar tüketim yapmamalarından dolayı uluslararası şirketlerin toplam satışları azalmıştır. Bunun yanı sıra, üretimin Çin’de yavaşlamasıyla birlikte küresel tedarik zincirlerinin işleyişi de bozulmuştur. Ayrıca, Çin’den gelen girdilere bağlı olarak, dünyadaki şirketler üretimde daralmalar yaşamaya başlamıştır. Ülkeler arasında sınırlanmış olan taşımacılık, küresel ekonomik faaliyetlerini daha da yavaşlatmıştır. Tüketiciler ve firmalar arasındaki bazı panikler olağan tüketim kalıplarını bozmuş ve piyasa anomalileri yaratmıştır. Küresel finans piyasaları değişikliklere tepki vermiş ve küresel hisse senedi endeksleri gerilemiştir (McKibbin ve Fernando, 2020: 2; Mahmud, 2020: 1). COVID-19’un ortaya çıkması ve yayılmasıyla beraber dünyadaki finans piyasalarının çöktüğü söylenebilir. Örneğin Wall Street Borsası’ndaki S&P 500 endeksi 19 Şubat ile 20 Mart 2020 tarihleri arasında %32 değer kaybetmiştir. Londra’da FTSE 100 endeksinin düşüşü aynı aralıktadır, Milano’da FTSE MIB endeksi %38 değer kaybetmiştir (Lucchese ve Pianta, 2020: 2). Çin’de ise 3 Şubat 2020 yılında Şanghai Borsası’nın CSI 300 endeksi %9,1 düşmüştür. Bu 2015 yılından beri en kötü gün olarak kayıtlara geçmiştir (İnternet-7). Ayrıca girdilerin ve/veya üretimin geçici olarak kesintiye uğraması bazı şirketleri, özellikle yetersiz likiditeye sahip olanları sıkıştırabilmektedir. Aynı zamanda insanlar risk konusunda endişe duydukça finansal piyasalar kesintiye uğrayabilmektedir. COVID-19

küresel ekonomiyi üretimi doğrudan etkileyerek, tedarik zinciri ve pazar aksamaları yaratarak ve şirketler ve piyasalar üzerindeki finansal etkiler olmak üzere ekonomiyi üç ana şekilde etkileyebilmektedir (İnternet-8).

COVID-19 gibi salgın hastalıklar, mal ve hizmetlere olan talebin düşmesine neden olabilmektedir (İnternet-9). Tüketiciler satın alacakları mal ve hizmetleri erteledikçe ya da tüketimi iptal ettikçe talebin düşmesi kaçınılmaz olacaktır. Talep güven unsurundan etkilenmektedir. Dolayısıyla insanlar gelecek konusunda endişe ettikleri zaman ihtiyati tasarruflarını artırmayı tercih edebilmektedir (Demertzis ve diğ., 2020: 5). Aynı zamanda yiyecek, içecek, sağlık malzemeleri vb. gibi temel ihtiyaçların ve bunların sunulmasını sağlayan hizmetler haricinde tekstil, beyaz eşya, mobilya, otomotiv, konut, ulaşım vb. alan ve sektörlerde talep düşüşü söz konusu olabilir (İnternet-10). COVID-19 hem insan sağlığını hem de ülke ekonomilerini olumsuz yönde etkilemiştir. Ülkeler salgının yayılmasını durdurmak için mücadele ederken Çin'in ve dünyanın ekonomik faaliyetleri yavaşlamıştır. Hastalığın evrimi ve ekonomik etkisinin oldukça belirsiz olması nedeniyle politika yapımcılarının uygun bir makroekonomik politikası izlemeleri zorlaşabilmektedir (McKibbin ve Fernando, 2020: 1). Çin'in ekonomik durumu incelendiğinde, 2010-2018 yılları arası ekonomik büyüme, istihdam ve ihracat oranlarında düşüş yaşandığı görülmektedir. Büyüme oranı 2010 yılında %10,4 iken 2018 yılında %6,5'e, istihdam 2010 yılında %69,2 iken 2018 yılında %67,7'ye, ihracat ise 2010 yılında %27,18 iken 2018 yılında %19,51 seviyesine düşmüştür (İnternet-11).

Grafik-1. Çin'in GSYH Büyüme Oranları (%), 2012Q1-2021Q3

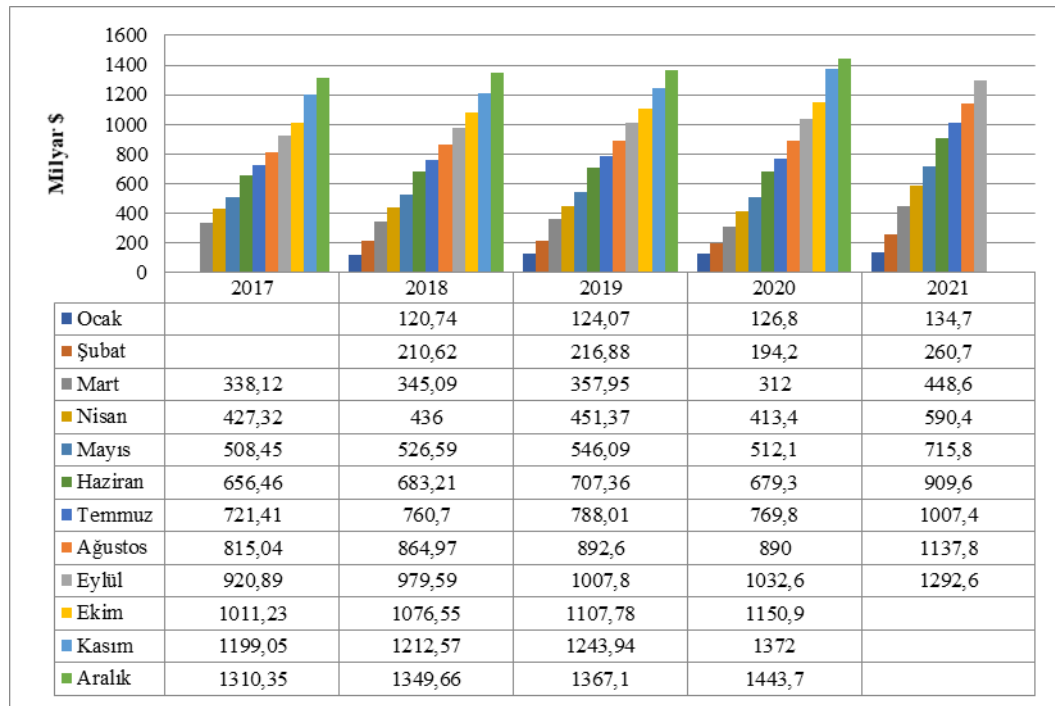

Kaynak: İnternet-12

Çin'in ekonomik performansı dikkat çekicidir. Dünyanın en çok nüfusuna sahip ülkesi olan Çin aynı zamanda dünyada ekonomisinin en hızlı büyüyen ülkelerden biridir. Çin, 1978 yılından bu yana başlatılan ekonomik reformlar neticesinde sürekli olarak yüksek büyüme oranları kaydetmiştir (Pedersen, 2003: 61). Grafik 1'de Çin'in 2012Q1-2021Q3 arası üçer aylık ekonomik büyüme oranları verilmiştir. Büyüme oranları 2012Q1-2021Q3 yılları arasında ortalama %9,5 ile %10,7 arasında dalgalanmaktadır. Çin ekonomisinin 2012'den itibaren belirgin bir şekilde yavaşladığı söylenebilir. 2012 yılının ilk çeyreğinde büyüme oranı %1,7 iken 2020 yılının ilk çeyreğinde %9,5'e gerilemiştir. 2020 yılının ikinci çeyreğinde %10,7'ye yükselirken, 2021 yılının üçüncü çeyreğinde tekrar düşüş göstermiş ve %0,2 olarak gerçekleşmiştir.

Çin, dünya ekonomisinin önemli aktörlerinden biridir. Çin'in hızlı ekonomik büyümesinde 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütü'ne (WTO) katılması, büyük ölçekte sermaye yatırımlarının artması ve verimlilik artışının yanı sıra çelik ve petrol üretiminin pozitif etki yaptığı söylenebilir (Sznajderska, 2017: 5; Angresano, 2008: 337). Ayrıca üretim düzeyindeki iyileşmelere büyük ölçüde tarım, ticaret ve hizmet sektörlerinde, kaynakların daha verimli kullanılmasına neden olmuştur. Bununla birlikte, ihracatta ortaya çıkan artış da ekonomik büyüme oranının yükselmesine katkıda bulunmuştur. Fakat aynı zamanda sosyal ve çevresel dengesizliklere de yol açmıştır (CRS, 2019: 7; İnternet-13). Ancak 2019 yılında başlayan COVID-19 salgını nedeniyle büyüme oranlarında düşüş yaşanmıştır. Üç aylık ekonomik büyüme oranı 2018 yılının ilk çeyreğinde %1,5 iken, 2019 yılının ilk çeyreğinde %1,4'e gerilemiştir. 2018 yılının ikinci çeyreğinden bu yana tüketim ve yatırım oranlarındaki artış azalmış, brüt sermaye oluşumu ise yılın ilk çeyreğinde büyümeye daha az katkıda bulunmuştur (İnternet-14; World Bank Group, 2019: 3).

Grafik-2. Çin'in Doğrudan Yabancı Yatırımları

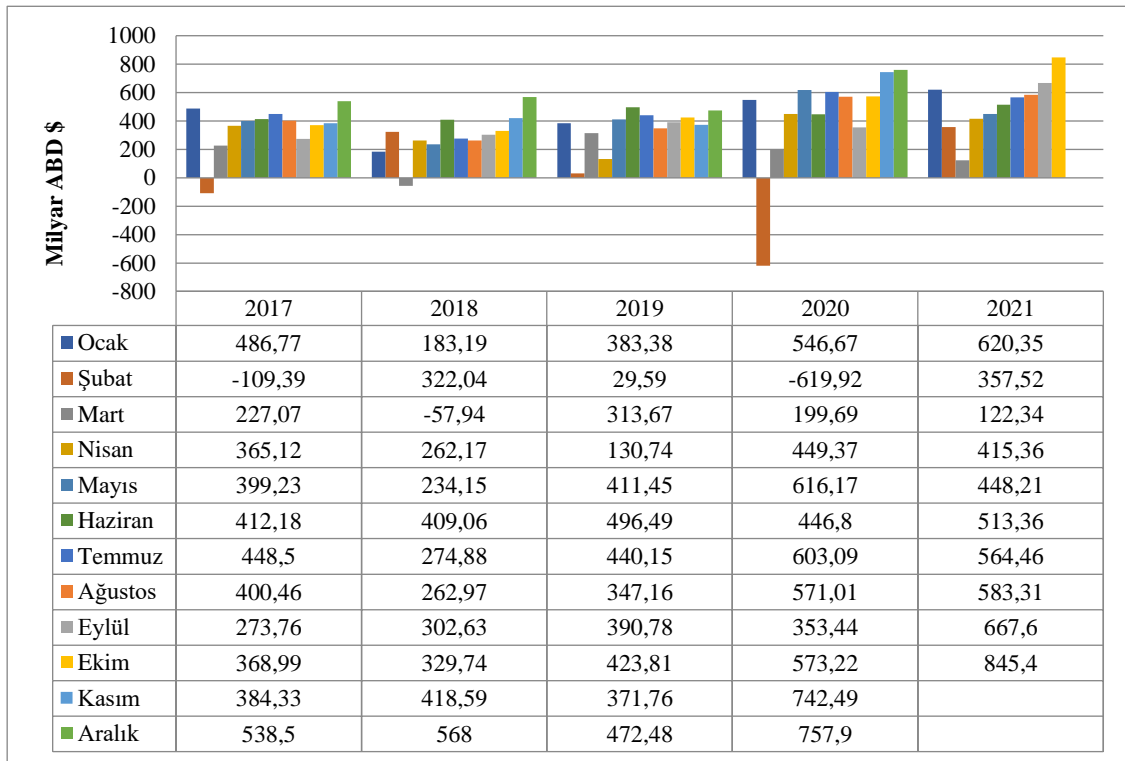
Kaynak: İnternet-15

Çin'de gerçekleştirilen önemli reformlar arasında Çin'in dış ticarete ve yatırımlara açılmasıdır. Diğer bir ifade ile doğrudan yabancı yatırımlar, Çin'in dış dünyaya açılmasının önemli bir unsuru olmuştur. Bu da doğrudan yabancı yatırımların daha fazla artmasına neden olmuştur (Öztürk, 2011: 131-136). Çin, 1979 yılından itibaren büyük miktarda doğrudan yabancı yatırım çekmiştir. Özellikle 1990'ların başında gerçekleşen ticaret ve yatırım reformları ve teşvikleri nedeniyle doğrudan yabancı yatırımları çekmede önemli başarı elde etmiş ve yatırımlarda artışa neden olmuştur. 1993 yılında ilk kez gelişmekte olan ekonomiler arasında en fazla doğrudan yabancı yatırım çeken ülke haline gelmiştir. Bu tür akışların, Çin'in verimlilik kazanımlarının hızlı ekonomik ve ticari büyümesinin önemli bir kaynağı olduğu söylenebilir (Yang, 2003: 6; CRS, 2019: 14; Cheng ve Ma, 2007: 2). Çin, 2018 yılında ABD'den sonra dünyanın en büyük ikinci doğrudan yabancı yatırım alıcısı olmuştur (UNCTAD, 2019: 2). Ancak grafik 2 incelendiğinde, 2020 yılının ilk aylarında COVID-19 salgını Çin'in doğrudan yabancı yatırım girişlerinin azalmasına sebep olduğu görülmektedir. Çin'e yapılan doğrudan yabancı yatırımlar 2020 yılının ilk çeyreğinde yıllık %10,8 düşüşle 31,1 milyar dolara gerilemiş, Ocak-Eylül 2021'de tekrar artmıştır. Çin'in uluslararası ticareti de istikrarlı bir şekilde genişlemiştir. Çin'in hem ihracatı hem de ithalatı

dünya ticaretinden daha hızlı büyümüş ve Çin'in küresel ticaretteki payı istikrarlı bir şekilde artmıştır. Sanayi ekonomilerine yapılan ihracatın toplam payı artmış ve çeşitlenmiştir. 2018 yılında Çin'in en büyük ihracat ortağı ABD'dir (%19,2). Çin ve ABD arasındaki toplam ticaret 1980 yılında 5 milyar dolardan 2018 yılında 660 milyar dolara yükselmiştir. Çin'in en büyük ihracat ortakları arasında ikinci sırada Hong Kong (%12,2), üçüncü sırada Japonya (%5,9) ve dördüncü sırada Güney Kore (%4,4) yer almaktadır. İthalatta ise birinci sırada Güney Kore (%9,7) yer almaktadır. Güney Kore'den sonra sırasıyla Japonya (%8,6), ABD (%7,3), Almanya (%5) ve Avustralya (%4,9) gelmektedir (Rumbaugh ve Blancher, 2004: 3; İnternet-4).

Çin'in ihracatı 1979-2009 yılları arası yılda %16 büyümüşür. Bu dönemin başında Çin'in ihracatı, küresel mal ve faktör dışı hizmet ihracatının yalnızca %0,8'ini temsil ederken günümüzde ticarete önemli bir küresel oyuncu ve dünyanın en büyük mal ihracatçısı haline gelmiştir (Lin, 2011: 214; Sørensen, 2017:4). Küresel mal ticaretindeki payı 2000 yılında %1,9'dan 2017 yılında %11,4'e yükselmiştir. Aynı zamanda 2017 yılında 227 milyar dolarlık ihracat ile dünyanın en büyük beşinci hizmet ihracatçısı olmuştur (Woetzel ve diğ., 2019: 2). Hem ihracat hem de ithalat açısından ticarete oldukça önemli bir rol oynayan Çin'in 2010 yılında ihracatı %27,18 iken 2018 yılında %19,51'e gerilemiştir. 2010 yılında ithalat %23,53 iken 2018 yılında %18,73'e düşmüştür. Çin'de 2010-2018 yılları arası hem ihracat hem de ithalatta düşüş yaşanmıştır. Ancak Çin'in toplam ihracat artışı yavaşlamasına rağmen pozitif kalmıştır ve bu yıllarda ticaret açığı olmamıştır. Fakat grafik 3 incelendiğinde, 2020 yılının Şubat ayında Çin'de ticaret açığı görülmektedir. Salgının bu açığın meydana gelmesinde etkisinin olduğu söylenebilir. Bu açık, 2018 yılı Mart ayından bu güne kadar ki ilk ticaret açığıdır. 2020 yılının Mart ayından 2021 yılının Ekim ayına kadar ise ticaret fazlası verdiği görülmektedir (İnternet-16).

Grafik-3. Çin'in Ticaret Dengesi

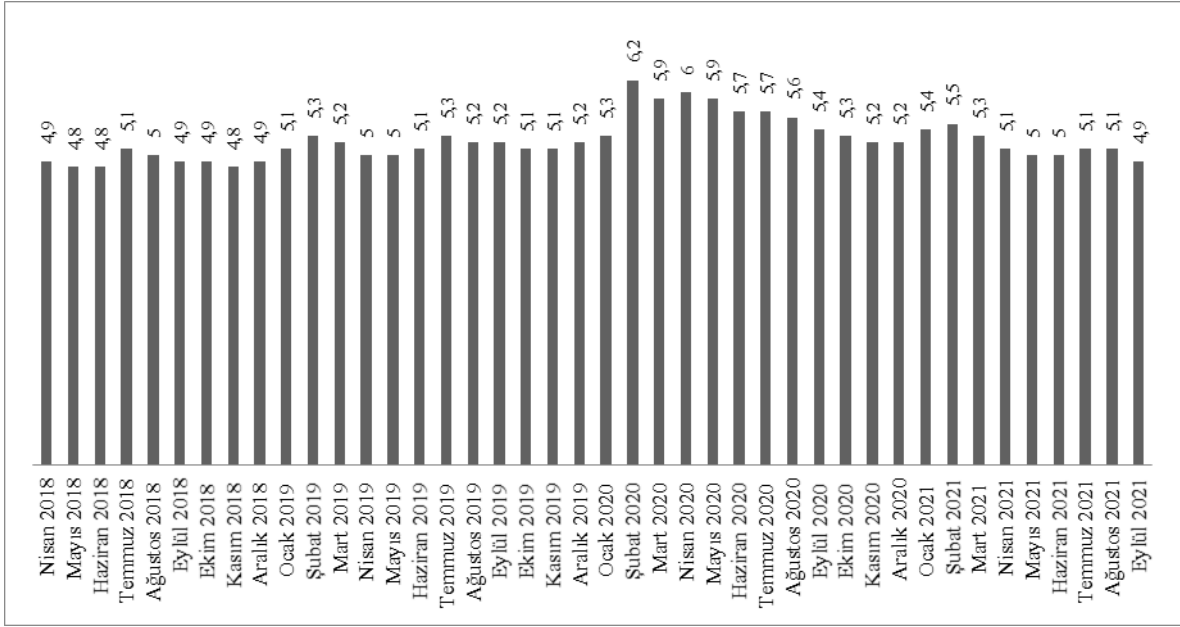

Kaynak: İnternet-16

COVID-19'un bir bütün olarak Çin'in işgücü piyasası üzerindeki etkisinin, artan işsizlikle belirginleştiği söylenebilir (ILO, 2020: 5). Grafik 4'te Çin'in kentsel işsizlik oranları

gösterilmektedir. Grafikte Çin'in 2019 yılında kentsel işsizlik oranının giderek arttığı ve söz konusu artışın 2020 yılında da devam ettiği görülmektedir. Bu oran, 2020 yılının Ocak ayından Şubat ayına %5,3'ten %6,2'ye yükselmiştir ancak Mart ayında %5,9'a düşmüştür. 2021 yılının Eylül ayında da %4,9 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik-4. Çin'in Kentsel İşsizlik Oranları (%)

Kaynak: İnternet-17

Tablo 2'de yer alan aylık enflasyon verilerine göre 2019 yılında enflasyon oranları neredeyse sürekli artış göstermiştir. 2020 yılının Ocak ayında enflasyon oranı %5,4'e ulaştıktan sonra istikrarlı bir şekilde düştüğü görülmektedir. 2021 yılının Eylül ayında Çin'de aylık enflasyon oranı %0,7 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo-2. Çin'in Enflasyon Oranları (%)

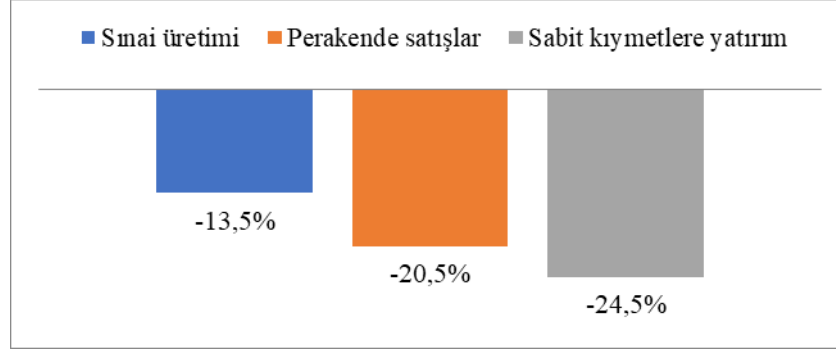
	cak	ubat	art	isan	ayıs	aziran	emmuz	ğustos	ylül	kim	asım	ralık
019	,7	,5	,3	,5	,7	,7	,8	,8		,8	,5	,5
020	,4	,2	,3	,3	,4	,5	,7	,4	,7	,5	0,5	,2
021	0,3	0,2	,4	,9	,3	,1		,8	,7			

Kaynak: İnternet-18

Salgın Çin ekonomisini özellikle 2020 yılının ilk aylarında olumsuz yönde etkilemiştir. Grafik 5 incelendiğinde, Çin'de Ocak ve Şubat aylarında yıllık bazda sınıî üretimi, perakende satışlar ve sabit kıymetlere yatırım alanlarında ciddi düşüşler yaşanmıştır. Buna göre, 2020 yılının

Ocak ve Şubat aylarında bir önceki yılın aynı dönemine göre sınaî üretimi %13,5, perakende satışlar %20,5 ve sabit kıymetlere yatırım ise %24,5 düştüğü görülmektedir.

Grafik-5. Çin’de Ocak ve Şubat 2020’de Ekonomik Faaliyetteki Yıldan Yıla Değişimi

Kaynak: İnternet-19

7. Sonuç

COVID-19’un etkisinin gittikçe derinleştiği görülmektedir. Salgın tespit edildikten sonra hızla yayılarak küresel sağlığı tehdit etmiş, seyahatte ve sosyal iletişimde kısıtlamalara yol açmış ve genel küresel ekonomiyi olumsuz etkilemiştir. Bununla birlikte, salgın sona erdikten sonra uzun süreli derin ekonomik, sosyal, politik ve kültürel etkilerinin olacağı öngörülebilir (Aydın ve Dülük, 2020: 40). Bu çalışmada COVID-19’un Çin ekonomisine etkileri incelenmeye çalışılmıştır. Çin ekonomisinin özellikle 2020 yılının başında salgından etkilendiği görülmektedir. Çin’in ekonomisi büyümeye başlamış ve ekonomik büyümeyi yüksek oranlara çıkarmıştır. Aynı zamanda Çin’in uluslararası ticareti de istikrarlı bir şekilde genişlemiş ve küresel ticaretteki payı kararlı bir şekilde artmıştır. Günümüzde ise Çin’in, küresel ekonomide önemli bir rolü vardır. Ancak salgın, ülkenin ekonomisini kesintiye uğratmış ve küresel olarak tüm dünyaya yayılmıştır. Virüsün yayılmasını durdurmak amacıyla ülkeler farklı adımlar atmıştır. İnsanların evde kalması, işyerlerinin kapatılması, hizmet sektörü faaliyetinde gerçekleşen düşüş, seyahat yasakları, ülkelerin sınırlarını kapatması, birçok ülkede kısmi ya da tamamen sokağa çıkma yasağı ilan edilmesi vb. uygulamalar ekonomiyi olumsuz etkilemektedir.

2019 yılının sonunda başlayan COVID-19 salgını sebebiyle Çin’in büyüme oranlarında düşüş yaşanmıştır. Bunun yanı sıra Çin’e yapılan doğrudan yabancı yatırımlar da 2020 yılının ilk iki ayında düşmüştür. Salgının hızlı bir şekilde yayılması Çin’in ticaretinde de etkisini göstermiştir. Çin’de 2010-2018 yılları arası hem ihracat hem de ithalatta düşüş yaşanmıştır. Ancak Çin’in toplam ihracat artışı yavaşlamasına rağmen pozitif kalmıştır ve bu yıllarda ticaret açığı olmamıştır. Fakat 2020 yılının ikinci ayında Çin’de ticaret açığı görülmektedir. Çin’in aylık enflasyon oranları 2019 yılında hemen hemen sürekli artış göstermiştir. 2020 yılının Ocak ayından sonra ise enflasyon oranları düşmüştür. COVID-19 Çin’in işgücü piyasasını da etkilemiştir. Çin’in kentsel işsizlik oranları 2019 yılında giderek artmış ve söz konusu artış 2020 yılında da devam etmiştir. Çin’de kentsel işsizlik oranı 2021 yılının Şubat ayında %5,5 iken, Eylül ayında %4,9’a gerilemiştir. Salgının olabildiğince erken ve etkili bir şekilde kontrol altına alınması önemlidir. COVID-19 salgını Çin’de başlamasına rağmen, Çin pek çok ülkeye göre salgını hızlı ve etkili bir şekilde kontrol altına almayı başarmıştır (Burki, 2020). Bu çerçevede, tablo ve grafiklerden Çin’de 2020 yılının ilk dönemlerine göre ekonomik büyümede, doğrudan yabancı yatırım girişlerinde ve ticaret dengesinde iyileşme olduğu, kentsel işsizliğin ise düştüğü görülmektedir. Ancak salgın halen devam etmektedir. COVID-19 salgınının süresi ne kadar uzarsa, ülke ekonomilerini o kadar derinden etkilemesi olasıdır. Ülke ekonomilerinin yanı sıra halk sağlığı üzerinde de psikolojik ve fizyolojik

birtakım etkileri bulunan salgın sürecinin politika yapıcıları tarafından ele alınarak uygun politikalarla yönlendirilmesi önem arz etmektedir. Bu bağlamda, tüm dünyanın içinde bulunduğu bu zor süreçte insanların sağlığına öncelik vererek, sağlığı korumaya yönelik kapsamlı önlemlerin alınması ve özellikle ihtiyacı olanlara ekonomik desteğin sağlanması gerekmektedir. COVID-19'un sınırı yoktur ve her insanı etkileyebilmektedir. Bu nedenle, ülkelerin salgınla mücadelede birlikte hareket etmeleri etkili bir unsur olabilir.

Kaynakça

- Açıkgöz, Ö. & Günay, A. (2020). The Early Impact of the COVID-19 Pandemic on the Global and Turkish Economy, *Turkish Journal of Medical Sciences*, 50, ss. 520-526.
- ADB. (2020). The Economic Impact of the COVID-19 Outbreak on Developing Asia. ADB BRIEFS NO. 128.
- Addison, T. & Ghoshray, A. (2020). Pandemics and Their Impact on Oil and Metal Prices, WIDER Working Paper.
- Albulescu, C. (2020). Do COVID-19 and Crude Oil Prices Drive the US Economic Policy Uncertainty? hal-02509450.
- Angresano, J. (2008). The State of China's Economy 2009, *Real-world Economics Review*, Issue no. 48, ss. 335-350.
- Artvinli, F. (2020). Salgınların Tarihi: Toplumsal ve Siyasal Açından Kısa Bir Bakış, Türk Tabipleri Birliği, COVID-19 Pandemisi Altıncı Ay Değerlendirme Raporu.
- Aydın, İ. & Dülek, B. (2020). COVID-19 Pandemisinin Pazarlama Faaliyetleri Üzerindeki Etkileri, Akdeniz Zirvesi 3. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, 17-18 Ekim 2020, Girne.
- Aykaç, M. & Murat, G. (2020). COVID-19 ve Emek Piyasaları: Etkiler ve Muhtemel Yönelişler, *Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergi*, 8(2), ss. 91-122.
- Bahar, O. & İlal, N. Ç. (2020). Coronavirüsün (Covid-19) Turizm Sektörü Üzerindeki Ekonomik Etkileri, *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6(1), ss. 125-139.
- Baldwin, R. & Mauro, B. W. (editors). (2020). Mitigating the COVID Economic Crisis: Act Fast and Do Whatever It Takes. London: CEPR Press.
- Bingül Ak, B., Türk, A. & Ak, R. (2020). Covid-19 Bağlamında Tarihteki Büyük Salgınlar ve Ekonomik Sonuçları, *Turkish Studies*, 15(4), ss. 189-200.
- Bofinger, P., Dullien, S., Felbermayr, G., Fuest, C., Hüther, M., Südekum, J. & Weder di Mauro, B. (2020). Economic Implications of the COVID-19 Crisis for Germany and Economic Policy Measures. Mitigating the COVID Economic Crisis: Act Fast and Do Whatever It Takes (içinde) ss. 167-177, London: CEPR Press.
- Boone, L. (2020). Tackling the Fallout from COVID-19. Economics in the Time of COVID-19 (içinde) ss. 37-44, London: CEPR Press.
- Burki, T. (2020). China's Successful Control of COVID-19, *Newsdesk*, 20, ss. 1240-1241.
- Cheng, L. K., & Ma, Z. (2007). China's Outward FDI: Past and Future. SERUC Working Paper no. 200706001E.
- Congressional Research Service (CRS). (2019). China's Economic Rise: History, Trends, Challenges, and Implications for the United States.

- Congressional Research Service (CRS). (2020). Global Economic Effects of COVID-19.
- Çütçü, İ. & Dineri, E. (2021). The Effect of the Pandemic on Exchange Rates: An Application on Turkey, *International Journal of Economics, Politics, Humanities & Social Sciences*, 4(4), ss. 182-193.
- Demertzis, M., Sapir, A., Tagliapietra, S. & Wolff, G. B. (2020). An Effective Economic Response to the Coronavirus in Europe, *Policy Contribution*, Issue no. 6, ss. 1-10.
- Demir, O. & Esen, A. (2021). Covid 19'un Yıkıcı Ekonomik Etkileri ve Türkiye Ekonomisinde Dönüşüm İhtiyacı, *Journal of Emerging Economies and Policy*, 6(1), ss. 88-105.
- Derman, O. (2020). Tarih Boyunca İnsanlığın Salgın Hastalıklarla Mücadelesi, *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 63, ss. 26-31.
- Dhar, R. (2020). Impact of COVID-19 on World Economy, *Manpower Journal*, Vol. LIV, No. 1 & 2, ss. 37-59.
- Elgin, C., Basbug, G. & Yalaman, A. (2020). Economic Policy Responses to a Pandemic: Developing the Covid-19 Economic Stimulus Index, Centre for Economic Policy Research, ss. 1-14.
- Er, A. G. & Ünal, S. (2020). Dünyada ve Türkiye'de 2019 Koronavirüs Pandemisi, *FLORA*, 25(1), ss. 1-8.
- European Central Bank (ECB). (2018). The Transition of China to Sustainable Growth – Implications for the Global Economy and the Euro Area. Occasional Paper Series, No. 206.
- European Centre for Disease Prevention and Control (ECDC). (2020). Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) and Supply of Substances of Human Origin in the EU/EEA. Stockholm.
- European Commission. (2020). Temporary Framework for State Aid Measures to Support the Economy in the Current COVID-19 Outbreak. Brussels.
- Evans, O. (2020). Socio-economic Impacts of Novel Coronavirus: The Policy Solutions, *BizEcons Quarterly*, 7, ss. 3-12.
- Falode, A. J., Yakubu, M. J. & Bolarinwa, O. J. (2021). History of Pandemics in the Twentieth and Twenty-First Century, *Journal for Humanities and Social Sciences*, 2(1), ss. 9-26.
- Fornaro, L. & Wolf, M. (2020). Covid-19 Coronavirus and Macroeconomic Policy: Some Analytical Notes, ss. 1-8.
- Gralinski, L. E. & Menachery, V. D. (2020). Return of the Coronavirus: 2019-nCoV, *Viruses*, 12(2), ss. 1-8.
- Gelaw, T. A., Eskeziaw, B. M., Dagnaw, A. Y., Mariamenatu, A. H., Alemu, A. C., Wondie, G. S., Meles, M. K. (2020). Novel Coronavirus Disease (COVID-19): World's Past Experience on Deadly Outbreaks, *EJMO*, 4(3), ss. 256-259.
- Güven, H. (2020). COVID-19 Pandemik Krizi Sürecinde E-ticarette Meydana Gelen Değişimler, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), ss. 251-268.
- Haleyur Giri Setty, M. K. & Hewlett, I. K. (2014). Point of Care Technologies for HIV, *AIDS Research and Treatment*, 497046, ss. 1-20.
- Huremović, D. (2019). Brief History of Pandemics (Pandemics Throughout History), *Psychiatry of Pandemics: A Mental Health Response to Infection Outbreak*, ss. 7-35.
- ILO. (2020). China – Rapid Assessment of the Impact of COVID-19 on Employment.

- İbiş, S. (2020). COVID-19 Salgınının Seyahat Acentaları Üzerine Etkisi, *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(1), ss. 85-98.
- İşlek, E., Özatkan, Y., Bilir, M. K., Arı, H. O., Çelik, H. & Yıldırım, H. H. (2020). COVID-19 Pandemi Yönetiminde Türkiye Örneği: Sağlık Politikası Uygulamaları ve Stratejileri, TUSPE Rapor: 2020/2, TUSPE Yayınları, Ankara.
- Kelly, E. (2009). The Scourge of Asian Flu: in utero Exposure to Pandemic Influenza and the Development of a Cohort of British Children, IFS Working Paper W09/17.
- Khan, M., Adil, S. F., Alkathlan, H. Z., Tahir, M. N., Saif, S., Khan, M. & Khan, S. T. (2020). COVID-19: A Global Challenge with Old History, *Epidemiology and Progress So Far*, *Molecules*, 26(1), 39, ss. 1-25.
- Kılıç, O. (2020a). Tarihte Küresel Salgın Hastalıklar ve Toplum Hayatına Etkileri, Küresel Salgının Anatomisi: İnsan ve Toplumun Geleceği (içinde), Editörler: Muzaffer Şeker, Ali Özer & Cem Korkut, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.
- Kılıç, Y. (2020b). Borsa İstanbul'da COVID-19 (Koronavirüs) Etkisi, *Journal of Emerging Economies and Policy*, 5(1), ss. 66-77.
- Kumar, D., Malviya, R. & Sharma, P. K. (2020). Corona Virus: A Review of COVID-19, *EJMO*, 4(1), ss. 8-25.
- Lau, L. J. (2018). The Chinese Economy in the New Era. Working Paper No. 69.
- Leung, G. M., Lam, T.-H., Ho, L.-M., Ho, S.-Y., Chan, B. H. Y., Wong, I. O. L. & Hedley, A. J. (2003). The Impact of Community Psychological Responses on Outbreak Control for Severe Acute Respiratory Syndrome in Hong Kong, *Journal of Epidemiology and Community Health*, 57(11), ss. 857-863.
- Li, Y., Zhou, H., Wen, Z., Wu, S., Huang, C., Jia, G., Chen, H. & Jin, M. (2011). Transcription Analysis on Response of Swine Lung to H1N1 Swine Influenza Virus, *BMC Genomics*, 12, 398, ss. 1-14.
- Lin, J. Y. (2011). China and the Global Economy. Asia Economic Policy Conference.
- Lucchese, M. & Pianta, M. (2020). The Coming Coronavirus Crisis: What Can We Learn? *Intereconomics*, 55(2), ss. 98-104.
- Mahmud, S. (2020). Impact of Corona Virus on the Global Economy.
- Mayda, P. Y. & Dinç, H. Ö. (2020). History of Epidemics and COVID-19, *Bezmialem Science*, 8, ss. 74-78.
- McKibbin, W. & Fernando, R. (2020). The Global Macroeconomic Impacts of COVID-19: Seven Scenarios. CAMA Working Paper No. 19/2020.
- Nguyen, T., Bang, D. D. & Wolff, A. (2020). 2019 Novel Coronavirus Disease (COVID-19): Paving the Road for Rapid Detection and Point-of-Care Diagnostics, *Micromachines*, 11(3), 306, ss. 1-7.
- Oral, İ. O. & Sevinç, D. E. (2020). COVID-19 Eksenli Sağlık Krizinin Ekonomi Üzerindeki Etkileri Üzerine Bir İnceleme, *Journal of Management Theory and Practices Research*, 1(1), ss. 58-70.
- Öztürk, S. (2011). Küresel Ekonomik Krizin Çin Ekonomisine Etkileri: Çin'in Büyüme Stratejisinin Sürdürülebilirliği, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, ss. 123-139.

- Pedersen, G. W. (2003). China's Role in the Global Economy, *Monetary Review*, ss. 61-76.
- Porta, A. (editor). (2008). *A Dictionary of Epidemiology*. Oxford University Press.
- Qian, Y. (2000). The Institutional Foundations of Market Transition in the People's Republic of China. ADB Institute Working Paper 9.
- Ramelli, S. & Wagner, A. F. (2020). Feverish Stock Price Reactions to COVID-19. Swiss Finance Institute Research Paper Series, No. 20-12.
- Restifo, N. P. (2000). Flu: The Story of the Great Influenza Pandemic of 1918 and the Search for the Virus that Caused It, *Nature Medicine*, Nature Publishing Group, 6, ss. 12-13.
- Rumbaugh, T. & Blancher, N. (2004). China: International Trade and WTO Accession. IMF Working Paper.
- Saunders-Hastings, P. R. & Krewski, D. (2016). Reviewing the History of Pandemic Influenza: Understanding Patterns of Emergence and Transmission, *Pathogens*, 5(4), 66, ss. 1-19.
- Sampath, S., Khedr, A., Qamar, S., Tekin, A., Singh, R., Green, R. & Kashyap, R. (2021). Pandemics Throughout the History, *Cureus*, 13(9), ss. 1-9.
- Sørensen, A. (2017). Kinas Store Omstilling: Nu Skal Forbrugerne Trække Væksten. DI Indsigt. Sundhedsstyrelsen. (2020). COVID-19 i Danmark. København S.
- Sülün, D. (2020). The Impact of COVID-19 on France's Economy With An Overview on the European Economy, *Journal of Research in Economics, Politics & Finance*, 5(Special Issue), ss. 115-136.
- Sznajderska, A. (2017). The Role of China in the World Economy: Evidence from Global VAR Model. Warsaw: NBP Working Paper No. 270, Economic Research Department.
- Şit, A. & Telek, C. (2020). Covid-19 Pandemisinin Altın Ons Fiyatı ve Dolar Endeksi Üzerine Etkileri, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, Special Issue, ss. 1-13.
- Timurtaş, M. E. (2018). Çin Halk Cumhuriyeti'nin Ekonomik ve Siyasi Geçmişinin Bugünkü Gelişim Sürecindeki Rolü, *Sakarya İktisat Dergisi*, 7(1), ss. 52-69.
- Tunalı, Ç. B. (2020). COVID-19 Pandemisinin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi. COVID-19 Pandemisinin Ekonomik, Toplumsal ve Siyasal Etkileri (içinde). (Editörler: Dilek Demirbaş, Veysel Bozkurt, Sayım Yorğun). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınevi.
- UNAIDS. (2021). *Confronting Inequalities: Lessons for Pandemic Responses from 40 Years of AIDS*, Global AIDS Update 2021.
- UNAIDS & WHO. (2003). *A History of the HIV/AIDS Epidemic with Emphasis on Africa*, Workshop on HIV/AIDS and Adult Mortality in Developing Countries.
- UNCTAD. (2019). *World Investment Report 2019*. Geneva: United Nations.
- Woetzel, J., Seong, J., Leung, N., Ngai, J., Manyika, J., Madgavkar, A., Lund, S. & Mironenko, A. (2019). *China and the World*. McKinsey Global Institute.
- World Bank. (2020). *The Economy in the Time of Covid-19*. Semiannual Report of the Latin America and Caribbean Region.
- World Bank Group. (2019). *China Economic Update May 2019*.
- World Health Organization (WHO). (2020). *Mental Health and Psychosocial Considerations during the COVID-19 Outbreak*.

- Yang, Y. (2003). China's Integration into the World Economy: Implications for Developing Countries. International Monetary Fund.
- Yao, A. (2020). Coronavirus: First Thoughts on the Potential Economic Impact on China, *Research & Strategy Insights*, ss. 1-5.
- Zeren, F. & Hızarcı, A. E. (2020). The Impact of COVID-19 Coronavirus on Stock Markets: Evidence from Selected Countries, *Bulletin of Accounting and Finance Review*, 3(1), ss. 78-84.
- İnternet-1: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/cases-updates/summary.html>. Erişim tarihi: 10.4.2020.
- İnternet-2: <https://varldenshistoria.se/vetenskap/medicin/pandemi-historiens-storsta-skrack>. Erişim tarihi: 15.4.2020.
- İnternet-3: <https://www.worldometers.info/coronavirus/>.(Erişim tarihi: 5.2.2021.
- İnternet-4: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ch.html>. Erişim tarihi: 21.11.2021.
- İnternet-5: <https://www.mahfiegilmez.com/2020/04/gelir-harcama-zinciri-koparsa.html>. Erişim tarihi: 5.4.2020.
- İnternet-6: <https://www.mahfiegilmez.com/2020/03/ekonomik-daralmay-minimum-duzeyde.html>, Erişim tarihi: 5.4.2020.
- İnternet-7: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51297385>. Erişim tarihi: 14.4.2020.
- İnternet-8: <https://www2.deloitte.com/us/en/insights/economy/covid-19/economic-impact-covid-19.html>. Erişim tarihi: 29.9.2020.
- İnternet-9: <https://www.statista.com/topics/6139/covid-19-impact-on-the-global-economy/>. Erişim tarihi: 10.4.2020.
- İnternet-10: <https://www.mahfiegilmez.com/2020/04/kuresel-ticaret-ve-buyume-cokuyor.html#more> Erişim tarihi: 5.4.2020.
- İnternet-11: <http://wdi.worldbank.org/>. Erişim tarihi: 5.2.2021.
- İnternet-12: <https://data.oecd.org/gdp/quarterly-gdp.htm#indicator-chart>. Erişim tarihi: 8.11.2021.
- İnternet-13: <https://www.worldbank.org/en/country/china/overview>. Erişim tarihi: 5.2.2021.
- İnternet-14: <https://www.statista.com/statistics/1103215/apac-covid-19-impact-on-economic-growth-by-country/>. Erişim tarihi: 28.3.2020.
- İnternet-15: <https://tradingeconomics.com/china/foreign-direct-investment>. Erişim tarihi: 8.11.2021.
- İnternet-16: <https://tradingeconomics.com/china/balance-of-trade>. Erişim tarihi: 8.11.2021.
- İnternet-17: <https://tradingeconomics.com/china/unemployment-rate>. Erişim tarihi: 7.11.2021.
- İnternet-18: <https://tradingeconomics.com/china/inflation-cpi>. Erişim tarihi: 7.11.2021.
- İnternet-19: <https://www.statista.com/chart/21135/production-and-sales-losses-in-china/> Erişim tarihi: 15.6.2020.